Statistilisi probleeme arvutibioloogia, genoomika ja bioinformaatika valdkonnas

ESS konverents "Statistika ja eluteadused"

Maido Remm

Tartu Ülikool
Eesti Biokeskus
Genoomika tippkeskus

14.aprill 2010

Mis on genoom?

Genoom on **kogu** antud liigi või indiviidi **geneetiline materjal**.
Genoomi **järjestus** on kogu antud liigi või antud indiviidi geneetilise materjali järjestus.

Järjestus tähendab siin nukleotiidset järjestust, kus esineb 4 tähte: A, C, G, T

Genoomis on kirjas peaaegu kogu pärilik info.
Bakterigenoom koosneb paarist **miljonist** tähest, inimese genoom **3 miljardist** tähest.

Inimese rakkudes on enamuses rakkudes **2 genoomi koopiat** (isalt saadud genoom ja emalt saadud genoom).

Sugurakkudes on **1 genoomi koopia** (isa ja ema genoomide segu).

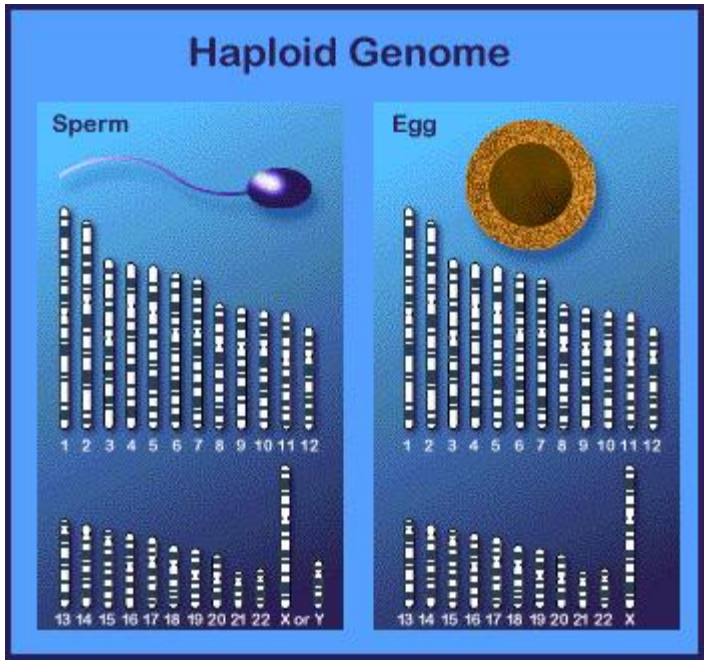

Genoomi järjestuse näidis

Esimene lehekülg *E.coli* genoomi järjestusest (jätkub ca 2000 leheküljel):

AGCTTTTCATTCTGACTGCAACGGGCAATATGTCTCTGTGTGGATTAAAAAAAGAGTGTCTGATAGCAGCTT
CTGAACTGGTTACCTGCCGTGAGTAAATTAAAATTTTATTGACTTAGGTCACTAAATACTTTAACCAATATA
GGCATAGCGCACAGACAGATAAAAATTACAGAGTACACAACATCCATGAAACGCATTAGCACCACCATTACC
ACCACCATCACCATTACCACAGGTAACGGTGCGGGCTGACGCGTACAGGAAACACAGAAAAAAGCCCGCACC
TGACAGTGCGGGCTTTTTTTTTCGACCAAAGGTAACGAGGTAACAACCATGCGAGTGTTGAAGTTCGGCGGT
ACATCAGTGGCAAATGCAGAACGTTTTCTGCGTGTTGCCGATATTCTGGAAAGCAATGCCAGGCAGGGGCAG
GTGGCCACCGTCCTCTCTGCCCCCGCCAAAATCACCAACCACCTGGTGGCGATGATTGAAAAAACCATTAGC
GGCCAGGATGCTTTACCCAATATCAGCGATGCCGAACGTATTTTTGCCGAACTTTTGACGGGACTCGCCGCC
GCCCAGCCGGGGTTCCCGCTGGCGCAATTGAAAACTTTCGTCGATCAGGAATTTGCCCAAATAAAACATGTC
CTGCATGGCATTAGTTTGTTGGGGCAGTGCCCGGATAGCATCAACGCTGCGCTGATTTGCCGTGGCGAGAAA
ATGTCGATCGCCATTATGGCCGGCGTATTAGAAGCGCGCGGTCACAACGTTACTGTTATCGATCCGGTCGAA
AAACTGCTGGCAGTGGGGCATTACCTCGAATCTACCGTCGATATTGCTGAGTCCACCCGCCGTATTGCGGCA
AGCCGCATTCCGGCTGATCACATGGTGCTGATGGCAGGTTTCACCGCCGGTAATGAAAAAGGCGAACTGGTG
GTGCTTGGACGCAACGGTTCCGACTACTCTGCTGCGGTGCTGGCTGCCTGTTTACGCGCCGATTGTTGCGAG
ATTTGGACGGACGTTGACGGGGTCTATACCTGCGACCCGCGTCAGGTGCCCGATGCGAGGTTGTTGAAGTCG
ATGTCCTACCAGGAAGCGATGGAGCTTTCCTACTTCGGCGCTAAAGTTCTTCACCCCCGCACCATTACCCCC
ATCGCCCAGTTCCAGATCCCTTGCCTGATTAAAAATACCGGAAATCCTCAAGCACCAGGTACGCTCATTGGT
GCCAGCCGTGATGAAGACGAATTACCGGTCAAGGGCATTTCCAATCTGAATAACATGGCAATGTTCAGCGTT
TCTGGTCCGGGGATGAAAGGGATG

Praeguseks järjestatud genoomide arv

(Oct 04, 2009)

Organism	Complete	Draft assembly	In progress	total
Prokaryotes	978	1044	1025	3047
Archaea	67	13	38	118
Bacteria	911	1031	987	2929
Eukaryotes	22	188	171	381
Animals	4	75	60	139
Mammals	2	28	19	49
Birds		2	1	3
Reptiles			1	1
Amphibians			1	1
Fishes		3	6	9
Insects	1	21	7	29
Flatworms		2	2	4
Roundworms	1	9	11	21
Other animals		12	14	26
Plants	2	11	46	59
Land plants	2	8	40	50
Green Algae		3	6	9
Fungi	10	76	37	123
Ascomycetes	8	60	25	93
Basidiomycetes	1	10	8	19
Other fungi	1	6	4	11
Protists	6	24	24	54
Total:	**1000**	**1232**	**1196**	**3428**

http://www.ncbi.nlm.nih.gov/genomes/static/gpstat.html

Genoomide varieeruvus

Mõned kohad genoomi järjestuses võivad olla varieeruvad – erineda liikide, populatsioonide ja üksikute inimeste vahel. Selle tõttu ongi iga liik, iga rahvas ja iga inimene omapärane ja teistest erinev.

Geneetilise varieeruvuse uurimine ongi praeguse aja üks olulisemaid uurimisteemasid genoomikas.

Varieerumise uurimiseks on vaja võrrelda rohkem kui ühte genoomi.

Genoomi **sekveneerimine** = genoomi nukleotiidse järjestuse määramine.
Genoomi **genotüpiseerimine** = järjestuse määramine üksikutes genoomi kohtades.
Inimeste genotüpiseerimise käigus koostatakse inimese **geenikaart.**

Geenikaart kirjeldab neid kohti genoomis, mis on kõige varieeruvamad ja potentsiaalselt huvi pakkuvad verieeruvuse uurimiseks.

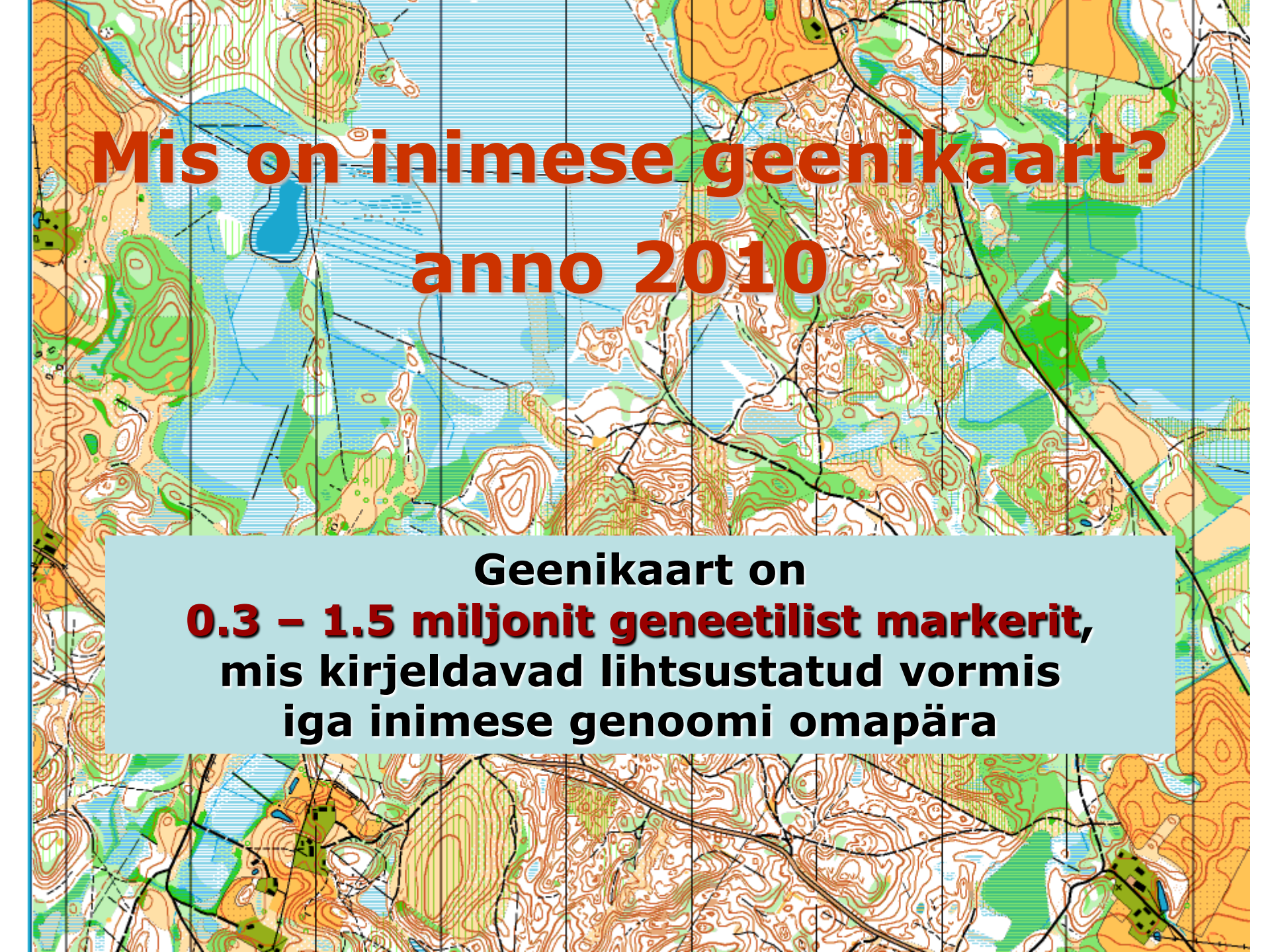

Mis on inimese geenikaart?
anno 2010

Geenikaart on
0.3 – 1.5 miljonit geneetilist markerit,
mis kirjeldavad lihtsustatud vormis
iga inimese genoomi omapära

Kiibilt saadud genotüübi-info (geenikaart)

Ühe indiviidi geenikaart

40 km

AA TT AA CC GG AA GC GG AG GA TC -- -- -- TC CC CC -- GG GG CC TT GG TC TC TC GA AA GG AA TC GG -- CC

ca 500 000 markers

emalt saadud nukleotiid

isalt saadud nukleotiid

teadmata väärtusega nukleotiid

Ühe indiviidi genoomi täisjärjestus

300 000 km

AA TT AA CC CC GG TT GA TT GG AA CC -- CC TT TT TT CC AA GG TT AA TT AA TT TT CC AA CC AA TT CC TT CC TT CC

ca 3 000 000 000 nucleotides

Kiibilt saadud genotüübi-info (geenikaart)

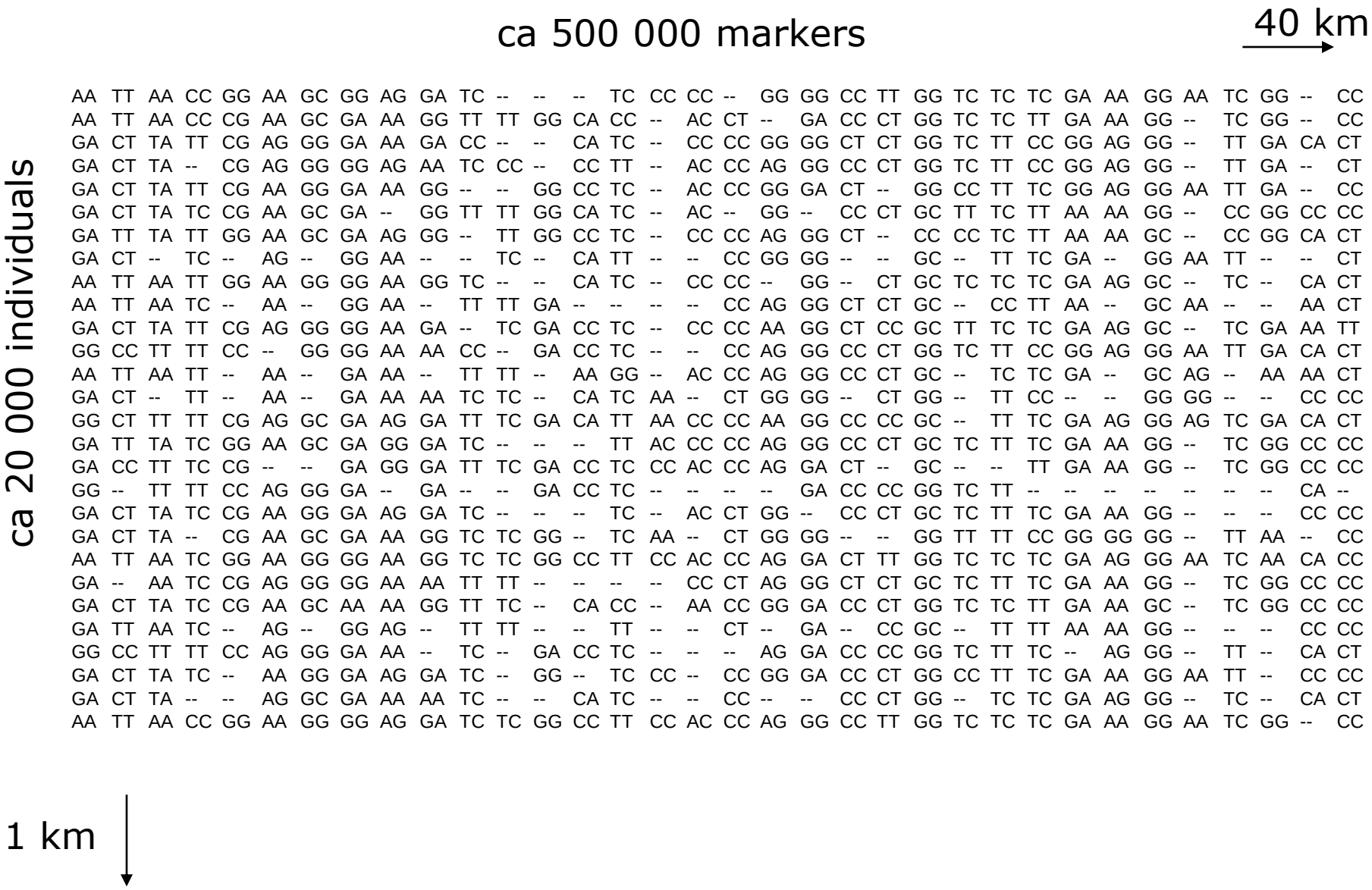

AA TT AA CC GG AA GC GG AG GA TC -- -- -- TC CC CC -- GG GG CC TT GG TC TC TC GA AA GG AA TC GG -- CC
AA TT AA CC CG AA GC GA AA GG TT TT GG CA CC -- AC CT -- GA CC CT GG TC TC TT GA AA GG -- TC GG -- CC
GA CT TA TT CG AG GG GA AA GA CC -- -- CA TC -- CC CC GG GG CT CT GG TC TT CC GG AG GG -- TT GA CA CT
GA CT TA -- CG AG GG GG AG AA TC CC -- CC TT -- AC CC AG GG CC CT GG TC TT CC GG AG GG -- TT GA -- CT
GA CT TA TT CG AA GG GA AA GG -- -- GG CC TC -- AC CC GG GA CT -- GG CC TT TC GG AG GG AA TT GA -- CC
GA CT TA TC CG AA GC GA -- GG TT TT GG CA TC -- AC -- GG -- CC CT GC TT TC TT AA AA GG -- CC GG CC CC
GA TT TA TT GG AA GC GA AG GG -- TT GG CC TC -- CC CC AG GG CT -- CC CC TC TT AA AA GC -- CC GG CA CT
GA CT -- TC -- AG -- GG AA -- -- TC -- CA TT -- -- CC GG GG -- -- GC -- TT TC GA -- GG AA TT -- -- CT
AA TT AA TT GG AA GG GG AA GG TC -- -- CA TC -- CC CC -- GG -- CT GC TC TC TC GA AG GC -- TC -- CA CT
AA TT AA TC -- AA -- GG AA -- TT TT GA -- -- -- -- CC AG GG CT CT GC -- CC TT AA -- GC AA -- -- AA CT
GA CT TA TT CG AG GG GG AA GA -- TC GA CC TC -- CC CC AA GG CT CC GC TT TC TC GA AG GC -- TC GA AA TT
GG CC TT TT CC -- GG GG AA AA CC -- GA CC TC -- -- CC AG GG CC CT GG TC TT CC GG AG GG AA TT GA CA CT
AA TT AA TT -- AA -- GA AA -- TT TT -- AA GG -- AC CC AG GG CC CT GC -- TC TC GA -- GC AG -- AA AA CT
GA CT -- TT -- AA -- GA AA AA TC TC -- CA TC AA -- CT GG GG -- CT GG -- TT CC -- -- GG GG -- -- CC CC
GG CT TT TT CG AG GC GA AG GA TT TC GA CA TT AA CC CC AA GG CC CC GC -- TT TC GA AG GG AG TC GA CA CT
GA TT TA TC GG AA GC GA GG GA TC -- -- -- TT AC CC CC AG GG CC CT GC TC TT TC GA AA GG -- TC GG CC CC
GA CC TT TC CG -- -- GA GG GA TT TC GA CC TC CC AC CC AG GA CT -- GC -- -- TT GA AA GG -- TC GG CC CC
GG -- TT TT CC AG GG GA -- GA -- -- GA CC TC -- -- -- -- GA CC CC GG TC TT -- -- -- -- -- -- -- CA --
GA CT TA TC CG AA GG GA AG GA TC -- -- -- TC -- AC CT GG -- CC CT GC TC TT TC GA AA GG -- -- -- CC CC
GA CT TA -- CG AA GC GA AA GG TC TC GG -- TC AA -- CT GG GG -- -- GG TT TT CC GG GG GG -- TT AA -- CC
AA TT AA TC GG AA GG GG AA GG TC TC GG CC TT CC AC CC AG GA CT TT GG TC TC TC GA AG GG AA TC AA CA CC
GA -- AA TC CG AG GG GG AA AA TT TT -- -- -- -- CC CT AG GG CT CT GC TC TT TC GA AA GG -- TC GG CC CC
GA CT TA TC CG AA GC AA AA GG TT TC -- CA CC -- AA CC GG GA CC CT GG TC TC TT GA AA GC -- TC GG CC CC
GA TT AA TC -- AG -- GG AG -- TT TT -- -- TT -- -- CT -- GA -- CC GC -- TT TT AA AA GG -- -- -- CC CC
GG CC TT TT CC AG GG GA AA -- TC -- GA CC TC -- -- -- AG GA CC CC GG TC TT TC -- AG GG -- TT -- CA CT
GA CT TA TC -- AA GG GA AG GA TC -- GG -- TC CC -- CC GG GA CC CT GG CC TT TC GA AA GG AA TT -- CC CC
GA CT TA -- -- AG GC GA AA AA TC -- -- CA TC -- -- CC -- -- CC CT GG -- TC TC GA AG GG -- TC -- CA CT
AA TT AA CC GG AA GG GG AG GA TC TC GG CC TT CC AC CC AG GG CC TT GG TC TC TC GA AA GG AA TC GG -- CC

Kiibilt saadud genotüübi-info (geenikaart)

1500 markers

CEPH founders

60 individual chromosomes

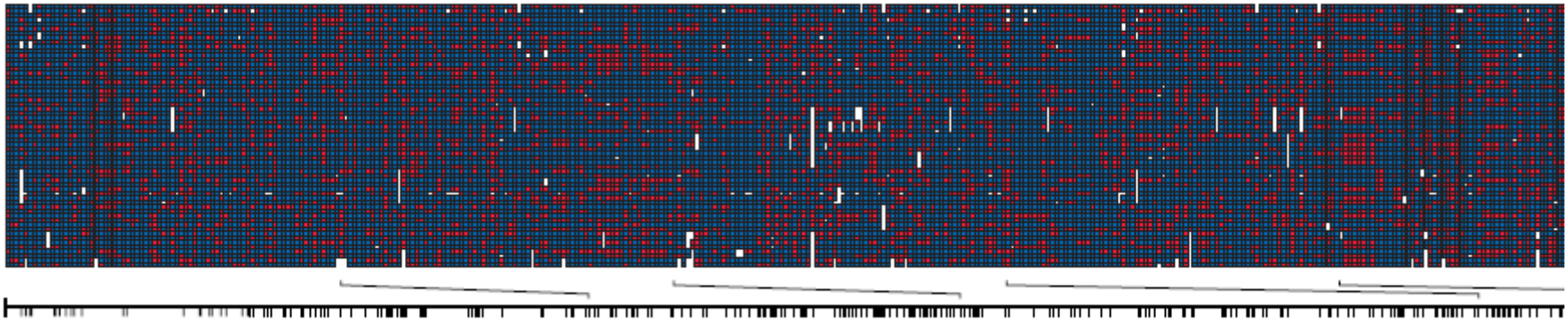

A first-generation linkage disequilibrium map of human chromosome 22

Elisabeth Dawson*†, Gonçalo R. Abecasis†‡§, Suzannah Bumpstead*, Yuan Chen*, Sarah Hunt*, David M. Beare*, Jagjit Pabial*, Thomas Dibling*, Emma Tinsley*, Susan Kirby*, David Carter*, Marianna Papaspyridonos*, Simon Livingstone*, Rocky Ganske‖, Elin Lõhmussaar¶#, Jana Zernant#, Neeme Tõnisson#, Maido Remm¶☆, Reedik Mägi#, Tarmo Puurand¶#, Jaak Vilo**, Ants Kurg¶, Kate Rice*, Panos Deloukas*, Richard Mott‡, Andres Metspalu¶☆, David R. Bentley*, Lon R. Cardon‡ & Ian Dunham*

Dawson et al. (2002) Nature 418: 544

Genoomikas on peamiseks uurimisobjektiks DNA või valgu järjestus

Tüüpilised andmestikud

Kogu genoomi järjestus 1000 bakteriliigil

Kõikide geenide järjestus ühel bakteriliigil

Ühe inimese genoomi järjestus

Ühe inimese järjestus üksikutes kohtades (geenikaart)

Tüüpilised küsimused

Millised järjestused on seotud mingi organismi, rakkude või valkude bioloogilise omadusega (sõltuva tunnusega)?

Milline molekulaarne mehhanism seda omadust vahendab?

Raku ainevahetuse modelleerimine.

Peamised uurimisteemad meie töögrupis

- **Inimese evolutsioon ja geneetika**

- Suuremahuliste geen-omadus uuringute planeerimine ja analüüs
- Inimese ja ahvide genoomide võrdlus ning inimesele kui liigile omaste geenijärjestuste otsimine ja visualiseerimine
- Mendeli seadusi rikkuvate genoomi piirkondade uurimine
- Viiruste DNA järjestused inimese genoomis

- **Võrdlev genoomika**

- Tigude genoomide järjestamine ja analüüs
- Valgu sünteesi mõjutavate motiivide otsimine geenide järjestustes
- Bakterigenoomides olevate kordusjärjestuste leidmine ja kirjeldamine
- Liikide automaatne määramine metagenoomika uuringutes

- **DNA-DNA seondumiste modelleerimine**

- Polümeraasi ahelreaktsiooni (PCR) statistiline modelleerimine
- PCR praimerite disaini tarkvara täiendamine ja parandamine
- PCR praimerite valimine diagnostilisteks testideks

Statistilise modelleerimise kasutamine molekulaarbioloogias

Millised järjestuse omadused on olulised uuritava tunnuse väljendumiseks (määravad uuritava tunnuse avaldumise)?

Peamine eesmärk on mõista protsessi olemust, mitte ennustada uuritavat tunnuse väärtust.

Selleks püüame aru saada milline faktor mõjutab uuritavat tunnust kõige rohkem. See võimaldab mõista milline molekulaarne mehhanism on seotud tunnuste avaldumisega;

Sõltumatuteks tunnusteks on näiteks järjestuse motiiv/muster, kindla aminohappe/nukleotiidi esinemine kindlas positsioonis, aminohapete või nukleotiidide biokeemilised või biofüüsilised omadused

Uuritavateks tunnusteks võib olla valgu tootmise efektiivsus antud geenilt, geeni tundlikkus antibiootikumiga mõjutamisele jms.

Näide: Polümeraasi ahelreaktsiooni (PCR) modelleerimine

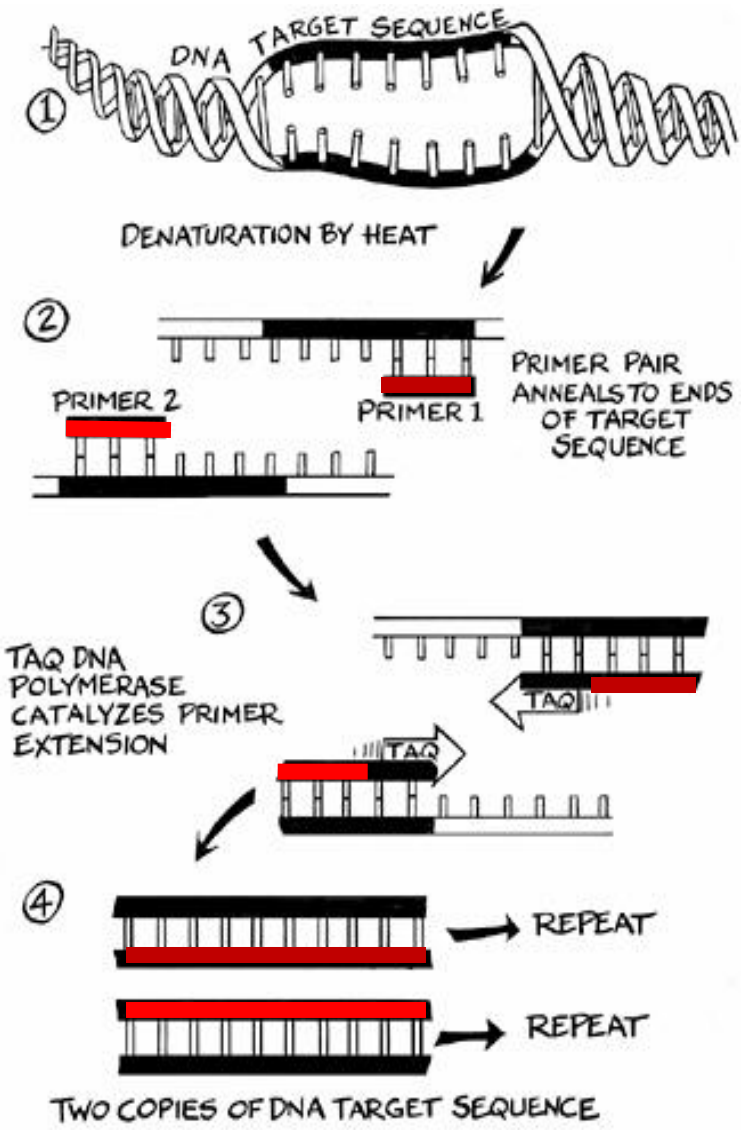

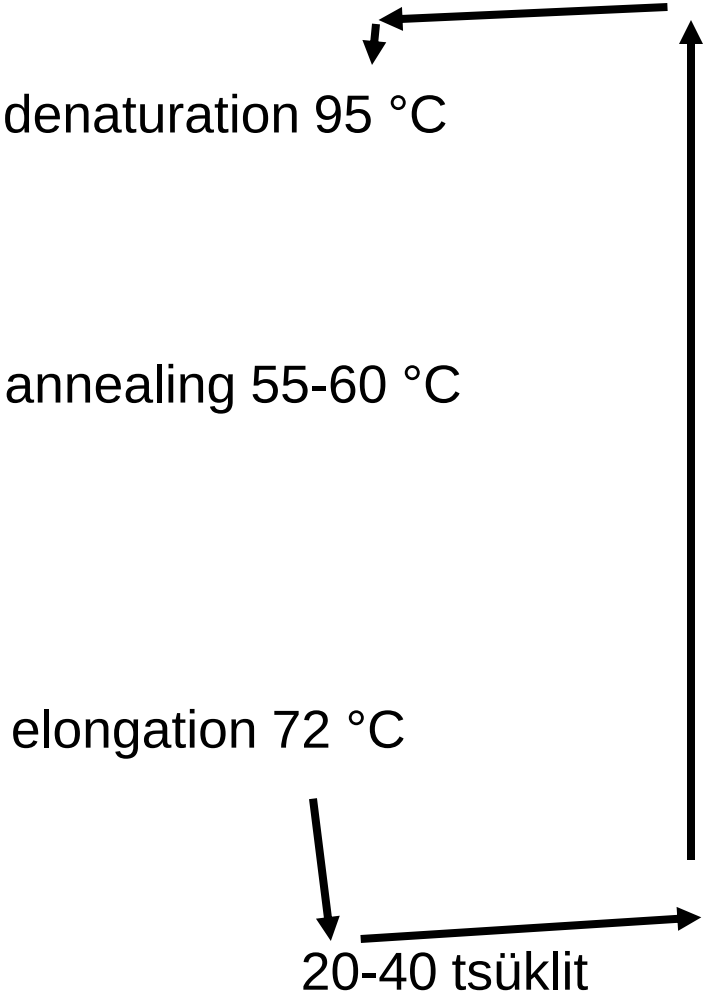

http://www.nap.edu/openbook/0309092051/html/121.html

Näide: Polümeraasi ahelreaktsiooni (PCR) modelleerimine

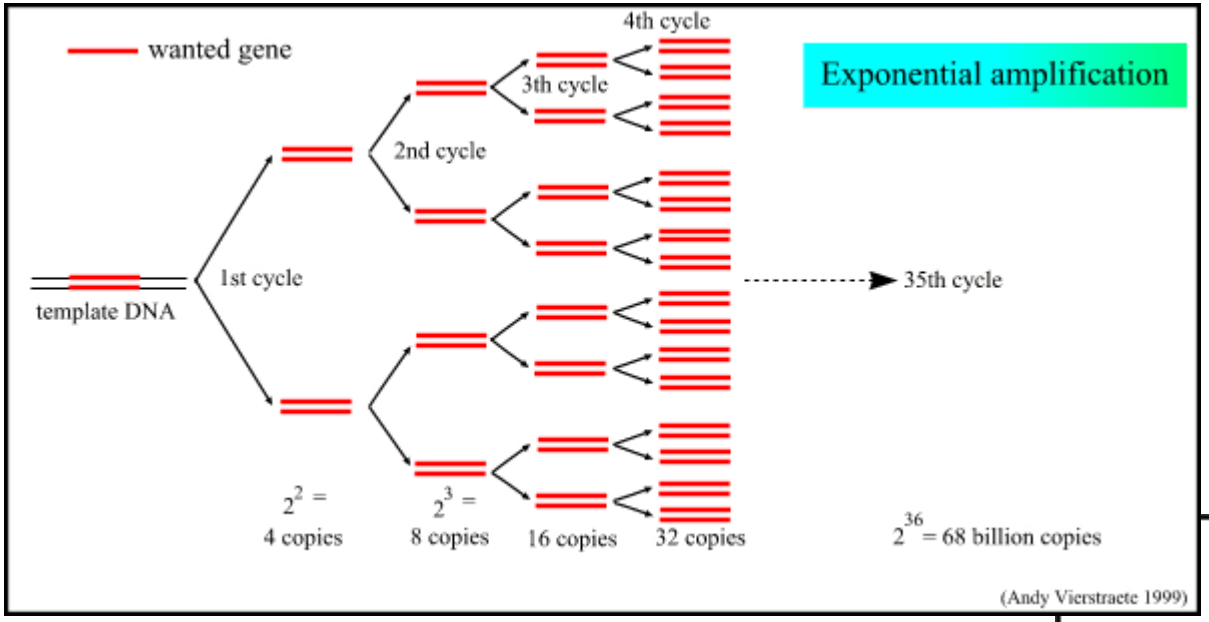

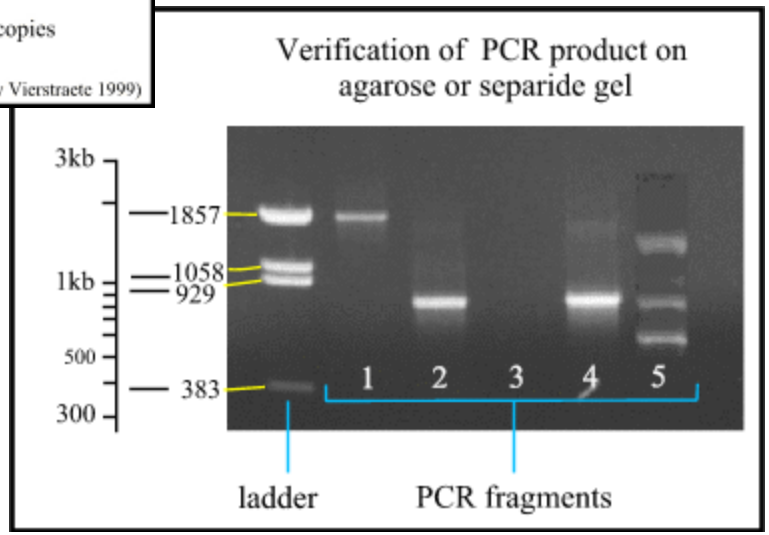

http://users.ugent.be/~avierstr/principles/pcrgel.gif

Näide: PCRi modelleerimine

Andmestik: DNA järjestuste (15-30 nukleotiidi pikad) ehk praimerite paarid, mida on kasutatud genoomse DNA paljundamiseks polümeraasi ahelreaktsioonis (PCR). Uuriti 1300 sõltumatut praimeripaari. Kokku 80 000 katset.

Sõltuv tunnus: Genoomse DNA paljundamise katseline edukus (näiteks - antud praimeripaar oli edukas 19 juhul 20-st).

Sõltumatu tunnus: ca 236 numbrit, mis praimerite järjestust teades on võimalik arvutada (ja mis peegeldavad PCRis toimuvaid füüsikalisi ja keemilisi protsesse).

Otsesed eesmärgid:

Milline on minimaalne arv tunnuseid, mis ennustab PCRi edukust?
Millised on kõige paremat ennustusjõudu omavad tunnused?

Kaugem eesmärk: Kirjutada arvutiprogramm, mis kiiresti valiks parima praimerite paari kasutaja poolt antud genoomi piirkonna paljundamiseks.

PCRi bioinformaatiline probleem

Vajalik disainida 2 *praimerit*, mis seostuvad lähestikku uuritavale DNA-le, et nende abil uuritavat DNAd paljundada.

Kuidas võimalike kandidaatide hulgast valida kõige paremad praimerid?

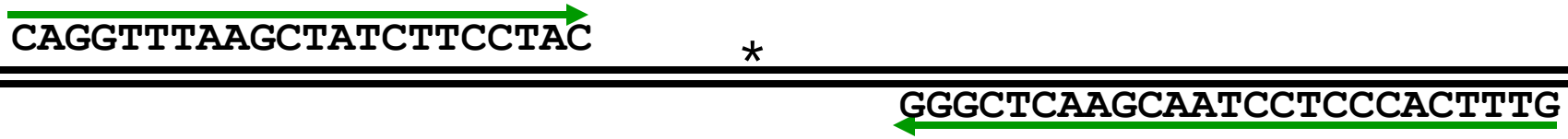

Andmestiku näidis:

ID	PRAIMER_1	PRAIMER_2	PALJUNDATUD DNA LÕIK
1573737	GCATTTGATGACAGTTCATTTCAGCC	ACATGAATCTTGCGGACATTTTGTCA	GCATTTGATGACAGTTCATTTCAGCCTCTTTCCTGAAACTCCTTTTCTAGGCTTC...
963515	TGGACAGAAAGAACAATGAGTGTCCA	AACATTCTGGCAAACCCGAATTTCA	TGGACAGAAAGAACAATGAGTGTCCATGCCCCCCCACTGTCTTGGGCTGGGATCT...
2482878	TTCGGAATGCAATCTGATGCTGTTTT	TTAGATGAATGAGGCACCAAACACAA	TTCGGAATGCAATCTGATGCTGTTTTAGTGTTGGTGCAGAATGTGGTTTTAAAGG...
1323851	TCAAAAGAGTTCTTTGCAGAGTGCCA	TTGGAAAATTCACTTGGGTGGAACA	TCAAAAGAGTTCTTTGCAGAGTGCCATTTAAGGGCTCGTGCAGCCTTTAGAAGTT...
1984178	TTTTCATGTTGCCCTGCACCCTT	TATTTTCACTTTTCCCCACAGGCCAA	TTTTCATGTTGCCCTGCACCCTTCTTTCTACTCGATTTGTAGGAATGGGCAGCCA...
3190	TGGCAAAAGAAGCTTGGGTGATATTT	TTGTCAGCAATTAAGCTGCCATCAT	TGGCAAAAGAAGCTTGGGTGATATTTATGGGCAATAAATTTAAAAAAAACAGTTT...
2383270	TTATTCCATGTTGCCACAAATTGACA	CCGGGAGCTCAATCACTCATCATTT	TTATTCCATGTTGCCACAAATTGACAGCATAGTTGAAAGATGAATATTCCATGAT...
2618657	TGCTTCGTCACAGGGCCTATAATTT	CCTGCCACTTTAAATGGGAAGACACA	TGCTTCGTCACAGGGCCTATAATTTTTGATGGAAAGTTTTAAAAATGTATTCCAA...
3003553	TTCAACAAATCATTTTGGCCATCCA	TTCTGATTGCTCATCCATTCTTGCAT	TTCAACAAATCATTTTGGCCATCCAATAAATTTATTGAGAGGGTATATCCTCAAG...
169757	TTCAAAATGATGCCTGATGTTCCTGC	TTTATCCATCAGATTTTGCCGTGGA	TTCAAAATGATGCCTGATGTTCCTGCATACTGTGTTCCAAATTTAGGTAAATACA...
2338975	ATTTGGAATGAAGTCTGCTGGTCAAG	TTGTCCAGAATCTCCTTTGCTCATGC	ATTTGGAATGAAGTCTGCTGGTCAAGCTACTCATGGAAAAAAGCTCAGGTATTAC...
303299	AAAGAATGGATGAAATGTGACTGGCG	CAATTCAACCCTTGCAGAACATCACA	AAAGAATGGATGAAATGTGACTGGCGCCAGCTGAAATACTGTTGCAGCAATGTGA...
303308	AAAATGCCCTCTCTTCACTGCTTCCA	GCCCAGAATTTGGTCGATATTGTCA	AAAATGCCCTCTCTTCACTGCTTCCATTTAACAGTATACTACAGAGCCTAACCAG...
212134	CATTTTCACCCCACCAATGTCAACTT	TGGATTCTTGGCACCTTTGTTGAAT	CATTTTCACCCCACCAATGTCAACTTCTTCGTATCATTACACTATAAAAATTCCA...
192766	TTGGCCATCTTGCATCACTCTAAACA	AAGATGGGGATGCCATAACCCAAAAT	TTGGCCATCTTGCATCACTCTAAACATTTCTTTTTTAGCCCTAGTTCTTAATTCC...
1818297	TGAAGCACAGAGGGGAATTGTTTTCA	TGATTCTTCTGCTGGTTGATGTCGTT	TGAAGCACAGAGGGGAATTGTTTTCAATATAAATTTTTTTGATATAGCAGATATT...
2338980	TCTGGGAATCAGGGCCTAGATCAAAA	CGGGAGCATTCACTACAAACTGACTT	TCTGGGAATCAGGGCCTAGATCAAAAACTGTAAAAGTCTACCTAGTGTTTTATTG...
212107	TTGCAGTGAGCTGAGTGGAGCC	TTTTCGTGCTTTGCATCATGGC	TTGCAGTGAGCTGAGTGGAGCCACTGCACTCCAGCCTGGTGACAGAGCGAGACTC...
212120	TCCAGATGTGCTTTGCAGGACAGTTT	TGGCAAAGATACCTTCAGTCCAGCTT	TCCAGATGTGCTTTGCAGGACAGTTTCTCAGGCCCAGGATGCAGGCACACAGCTG...
240447	AGGCGGAGTCTCACTCTCACCGA	CCCAAACCCAAACCCACAATCAT	AGGCGGAGTCTCACTCTCACCGAGGCTGGAGTGCAGTGGAGCCATCTTGGCTCAC...
469956	TGGGAACATGTCAAGTCAAAAGGACA	GGTATTGCCAGATTTATTCGCTGACA	TGGGAACATGTCAAGTCAAAAGGACACAGGGGCTAGCTTTTAGGGAGTCCCACTG...
468929	AATGAGAACACGTGGACCCAGGAA	ACCCACAAAGGAAGCTGAACACTTGA	AATGAGAACACGTGGACCCAGGAAGGGGAACATCACACTCTGGGGACTGTTGTGG...
371899	TTAGCTAGGCATGGTGGTTGTGTGC	TGGTCATCTCCAAAGCCTTTCTTTGA	TTAGCTAGGCATGGTGGTTGTGTGCCTGTGGTCTCCAGCTACATCAGAGGCTGAG...
469841	TTCACCAAATGGTCAGCACAAATCA	CAAGGGTGTTGCAGATCTTCTGGCT	TTCACCAAATGGTCAGCACAAATCACCCCACTAAACTTACAAATCGACAAGCACC...
2094140	CTCAAGTTGAAAACTGCACAGCTGAA	CCAACAGAACTCAACAAAATCCCA	CTCAAGTTGAAAACTGCACAGCTGAAGATCACTTATAGTCAATAACACTTTTCAA...
2879320	TTCAATCAAACACACATCATCCTGGG	TCGTGATCTGCCTGCCACCTC	TTCAATCAAACACACATCATCCTGGGTATAAGTCTTGGGTGGGTCTAAAATTACA...
1831133	TTCCAGTGGCCATGACACTTTATTCA	GCATTCTCTCTCCTCTGTGCTCACTC	TTCCAGTGGCCATGACACTTTATTCAAATATGTAAGTTTTATTAAGACTGAGTTC...
2838161	TCATTTGAGATGAGTGTGCTGAGGAA	ACAAAGCCTTTTGTCAGCTTTCCTGT	TCATTTGAGATGAGTGTGCTGAGGAATAAAATGGTTAAGTAACTTGTCCAAGGTC...

Näide: PCRi modelleerimine

Table 1. The complete list of factors used in study for building models

Factor description	Factor name	GM1	GM1MM	GM2	GM2MM	PCR	Number of factors
The number of binding sites of PCR primers (exact, with one and two mismatches allowed) with different word sizes from the 3′-end and from random positions in the primer sequence.	MAX/MIN[8,10,12,14,15,16];	+	+			+	12
	MAX/MIN _FULL;					+	2
	MAX/MIN[8,10,12,14,15,16]_RAND;					+	12
	MAX/MIN[12,14,15,16]_1MM;		+			+	8
	MAX/MIN_FULL_1MM;					+	2
	MAX/MIN[12,14,15,16] _1MM _RAND;					+	8
	MAX/MIN[12,14,15,16]_2MM;		+			+	8
	MAX/MIN_FULL_2MM;					+	2
	MAX/MIN[12,14,15,16] _2MM _RAND					+	8
The number of binding sites of PCR primers (exact, with one and two mismatches allowed) with variable word sizes from the 3′-end and from random positions in the primer sequence. The word size for each primer is extended until three different free energy levels are achieved: $\Delta G < -10$, -15, -20 kcal/mol.	MAX/MIN_DG[10,15,20];			+	+	+	6
	MAX/MIN_DG[10,15,20]_RAND;					+	6
	MAX/MIN_DG[10,15,20]_1MM;				+	+	6
	MAX/MIN_DG[10,15,20]_1MM RAND;					+	6
	MAX/MIN_DG[10,15,20]_2MM;				+	+	6
	MAX/MIN_DG[10,15,20]_2MM _RAND					+	6
The number of all binding sites of PCR primers (exact, with one and two mismatches allowed) counted with NCBI BLASTN (-F F).	[MAX,MIN]_BLASTALL					+	2
PCR primer length	PRIM_LENGTH_[MAX,MIN]					+	2
GC content of PCR primer with different word sizes from the 3′-end and full primer	PRIM_GC_PRC_[8,12,16]_[MAX,MIN];	+	+	+	+	+	6
	PRIM_GC_PRC_[MAX,MIN]					+	2
The free energies of different sub-sequences from the primer 3′-end	PRIM_ DG[3,4,5,6,7,8,9]_[MAX,MIN]	+	+	+	+	+	14

Näide: PCRi modelleerimine

DUST score of PCR primer	PRIM_DUS_[MAX,MIN]					+	2
The strongest free energies of the dimers of primers alone and in pairs using local and global alignment approaches	MAX/MIN_PRIM_END1;					+	2
	PRIM_PAIR_END1;					+	1
	MAX/MIN_PRIM_END2;					+	2
	PRIM_PAIR_END2;					+	1
	MAX/MIN_PRIM_ANY;					+	2
	PRIM_PAIR_ANY					+	1
The strongest secondary structure of the PCR primers in a given pair predicted with MFOLD at 55°C	[MAX,MIN]_PRIM_MFOLD					+	2
The T_m of the primer, difference of melting temperatures between the two primers in a given pair and the difference between annealing (used in PCR experiments) and melting temperature	TM_[MAX,MIN];					+	2
	TM_DIFF;					+	1
	TM_TA_[MAX,MIN]_DIFF					+	2
Total number of SNPs in both primers and the position of the SNP closest to the 3′-end	NO_OF_SNPS;	+	+	+	+	+	1
	ALL_POS_FROM_3_END;	+	+	+	+	+	1
	NO_OF_VALID_SNPS;	+	+	+	+	+	1
	VALID_POS_FROM_3_END	+	+	+	+	+	1
The terminal and last two nucleotides of primer sequence, also the first nucleotide of amplicon following the primer sequence. These are categorical values (0 – given nuc. is not present in both primers, 1 – is present at least in one primer, 2 – is present in both primers).	PRIM_LAST_ONE_NUC_[A,C,G,T];					+	4
	PRIM_LAST_TWO_NUC_[AA,AC, AG,AT,CC,CG,CT,GG,GT,TT];					+	10
	PROD_FIRST_ONE_NUC_[A,C,G,T]					+	4
The number of predicted products with maximum length of 1000, 3000 and 10 000 nt for exact	PROD[8,10,12,14,15,16]_1000;					+	6
	PROD_FULL_1000;					+	1
	PROD[8,10,12,14,15,16]_1000_RAND;					+	6

(continued)

Näide: PCRi modelleerimine

binding sites with different word sizes from the 3′-end and from random positions in the primer sequence.	PROD[8,10,12,14,15,16]_3000;	+	6
	PROD_FULL_3000;	+	1
	PROD[8,10,12,14,15,16]_3000_RAND;	+	6
	PROD[8,10,12,14,15,16]_10000;	+	6
	PROD_FULL_10000;	+	1
	PROD[8,10,12,14,15,16]_10000_RAND	+	6
The number of predicted products with maximum length of 1000, 3000 and 10 000 nt for exact binding sites with variable word sizes from the 3′-end and from random positions in the primer sequence. The word size for each primer is extended until three different free energy levels are achieved: $\Delta G < -10$, -15, -20 kcal/mol.	PROD_DG[10,15,20]_1000;	+	3
	PROD_DG[10,15,20]_1000_RAND;	+	3
	PROD_DG[10,15,20]_3000;	+	3
	PROD_DG[10,15,20]_3000_RAND;	+	3
	PROD_DG[10,15,20]_10000;	+	3
	PROD_DG[10,15,20]_10000_RAND	+	3
PCR product length	PROD_LENGTH	+	1
GC content of PCR product	PROD_GC_PRC	+	1
Area under the GC curve and above 65% of the PCR product (7)	PROD_AUCGC	+	1
Number of GC windows with values above 65% divided by the length of the PCR product ($\times 100$) (7)	PROD_RATIOGC_100	+	1
PROD_AUCGC × PROD_RATIOGC (7)	PROD_AUCGC2	+	1
The strongest secondary structure of PCR product predicted with MFOLD at 55°C	PROD_MFOLD_55	+	1
Percentage of masked nucleotides of PCR product using DUST	PROD_DUST_PRC	+	1
Percentage of masked nucleotides of PCR product using Repeat Masker with different sensitivity parameters (-s, -q, -qq)	PROD_RMs_PRC;	+	1
	PROD_RMq_PRC;	+	1
	PROD_RMqq_PRC	+	1
Percentage of masked nucleotides of PCR product using GenomeMasker with different word sizes (exact matches)	PROD_GM[8,10,12,14,16]_PRC	+	5
Total number of factors			**236**

Näide: PCRi modelleerimine

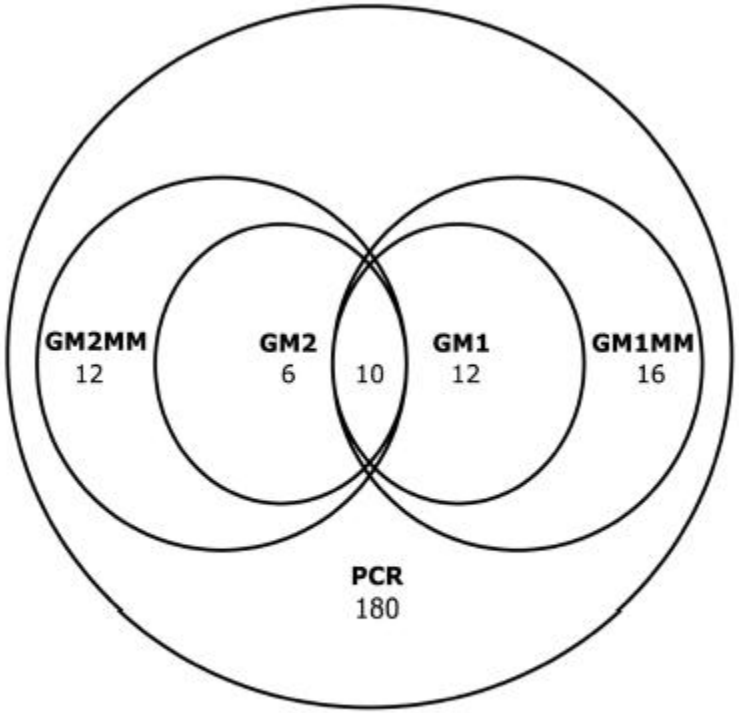

Total: PCR=236 **GM2MM**=28 **GM2**=16 **GM1MM**=38 **GM1**=22

Figure 1. The distribution of factors between different model types.

Programmi kirjutamiseks oli võimalik valida erineva keerukusega algoritme. Seetõttu võrdlesime 4 erinevat tunnuste komplekti ja lisaks täiskomplekti.

Näide: PCRi modelleerimine

Table 2. List of the best factors (top 4) and the corresponding one-degrees-of-freedom chi-squares ($\chi^2(1)$) from the GENMOD Type I analysis using whole dataset

Factor name	χ^2 (1)	Model
MAX_DG15_2MM	4862	**PCR**
MAX_DG15_RAND*MAX_DG15_RAND	1374	
PROD_DG20_1000_RAND* PROD_DG20_1000_RAND	378	
PROD_LENGTH*PROD_LENGTH	298	
MAX_DG15_2MM	4862	**GM2MM**
MAX_DG15_1MM*MAX_DG15_1MM	1091	
MAX_DG20_2MM	244	
MAX_DG20_1MM*MAX_DG20_1MM	262	
MAX_DG20	4085	**GM2**
MAX_DG15*MAX_DG15	1106	
PRIM_GC_PRC_8_MIN	386	
MIN_DG20*MIN_DG20	277	
MAX15_2MM	2854	**GM1MM**
MAX12_1MM*MAX12_1MM	1681	
MAX12	1291	
PRIM_GC_PRC_16_MAX	789	
MAX16	2507	**GM1**
MAX15*MAX15	2394	
PRIM_GC_PRC_16_MAX	1126	
MAX14	272	

All factors are significant at $P < 0.0001$. Asterisks in factor names mark the polynomial regression of given independent variable. χ^2-values illustrate the estimated simultaneous (Type I) effects of the best four factors on each model.

Näide: PCRi modelleerimine

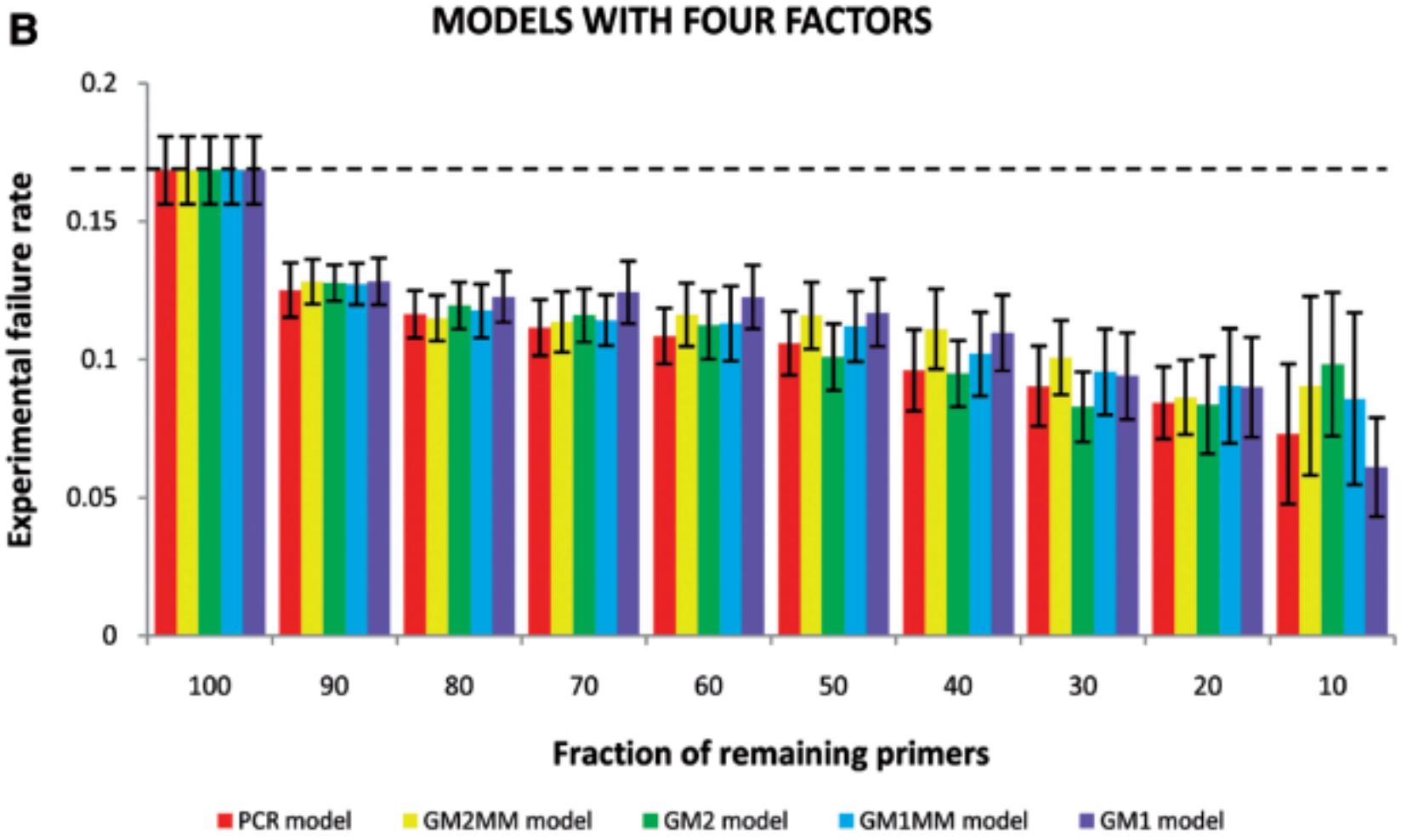

Näide: PCRi modelleerimine

Leidsime, et kõige efektiivsem on ennustada PCRi edukust nelja tunnuse abil, mis on kombineeritud mudeliks GM1.

Hinnanguliselt vähendab meie mudel PCRi ebaõnnestumise sagedust kuni 3x (17%-lt 6%-ni).

Published online 20 May 2008

Nucleic Acids Research, 2008, Vol. 36, No. 11 ***e66***
doi:10.1093/nar/gkn290

Predicting failure rate of PCR in large genomes

Reidar Andreson[1,2], Tõnu Möls[1] and Maido Remm[1,2,*]

[1]Department of Bioinformatics, Institute of Molecular and Cell Biology, University of Tartu and
[2]Estonian Biocentre, Tartu, Estonia

Received March 12, 2008; Revised April 24, 2008; Accepted April 28, 2008

Tulemuste tõlgendamine

Saadud tulemustest saab ka hinnata, millised molekulaarsed mehhanismid mõjutavad tulemust (PCRi edukust).

Sarnase metoodikaga on analüüsitud ka muid olulisi bioloogilisi protsesse.
Näiteks leiti et peamiseks faktoriks, mis mõjutab valkude tootmise efektiivsust rakus on mRNA algusotsa sekundaarstruktuur:

Coding-Sequence Determinants of Gene Expression in *Escherichia coli*

Grzegorz Kudla,[1]* Andrew W. Murray,[2] David Tollervey,[3] Joshua B. Plotkin[1]†

www.sciencemag.org SCIENCE VOL 324 10 APRIL 2009

Probleemid statistika rakendamisel

Mõned probleemid nede olulisuse kasvavas järjekorras:

- **tunnuste jaotus pole ei normaalne ega pidev;**
- **sõltumatud tunnused ei ole tegelikult sõltumatud;**
- **andmestikus on segiläbi kategooriana esinevad tunnused ja pidevad tunnused;**
- **palju uuritavaid tunnuseid, vähe katseid;**
- **halvasti kirjeldatud tunnused, mürasisaldus >50%;**
- **statistilise hariduse puudumine katse planeerijatel**